

Economen en juristen hebben elkaar nodig

24 april 2001 | Het Financieele Dagblad

Door: Boot, A.

Arnoud W.A. Boot

Economen zijn anders dan juristen. In de rechtenopleiding staan wetboeken centraal en in de andere economische principes. Deze karakterisering is erg oppervlakkig en daarom misschien wel onjuist. Belangrijker is dat juristen en economen elkaar steeds harder nodig hebben. De vakgebieden 'institutional economics' en 'law and economics', waarin juristen en economen over elkaars grenzen heen kijken, hebben internationaal een grote vlucht genomen. De eerste Nobelprijzen zijn al uitgedeeld. Nederland schittert op deze vakgebieden door afwezigheid.

Tijd dus om de toenemende verwevenheid van het economische en juridische nader te belichten. Misschien biedt het ook voor onze universiteiten enig gedachtevoer om hun economische en juridische opleidingen dichter naar elkaar te brengen. Want als er ergens een oorzaak ligt voor het wederzijdse onbegrip en het gebrek aan onderlinge communicatie dan is het in de starre universitaire structuur.

Wat hebben het economische en juridische met elkaar van doen? Een mooie illustratie biedt de actuele discussie over aanpassingen in de faillissementswet. De faillissementswet is voer voor juristen zult u zeggen: zij gaan immers over de wetgeving. Gelukkig wordt in toenemende mate onderkend dat het economische niet over het hoofd mag worden gezien. Het moderne tijdsbeeld is er een van ondernemingsgeest, marktwerking en flexibiliteit. Een faillissementswet moet hierin passen door voor die ondernemingen die in financiële moeilijkheden zijn geraakt tot een efficiënte oplossing te komen. Dit is ongetwijfeld een juridisch vraagstuk (allerlei partijen staan tegenover elkaar en die conflicten moeten in goede banen worden geleid), maar evenzeer ook een economisch vraagstuk (een efficiënte oplossing voorkomt onnodige waardevernietiging). Economen en juristen hebben elkaar dus nodig. Het aardige is dat veel van de belangrijkste vraagstukken van het moment op het juridische en economische raakvlak liggen.

Laat ik een aantal voorbeelden geven. Corporate governance: enerzijds een juridisch spel met structuurregeling, beschermingsconstructies en wat dies meer zij, anderzijds een economisch vraagstuk waar de optimale aansturing van de onderneming centraal staat. Mededinging: het voorkomen van machtsconcentraties om via marktwerking en concurrentie consumenten een optimaal producten- en dienstenpakket te bieden. Juridische en economische elementen lopen evident door elkaar heen. Publiek-private samenwerking: we horen er op dit moment iets minder over, maar dat komt wel weer. Hoe kan een dergelijke samenwerking voordelen bieden? Wat voor contracten en prikkels zijn nodig voor een productieve samenwerking; dus wederom zijn het economische en juridische van belang. Voorbeelden te over.

Een belangrijke reden voor de toegenomen verwevenheid van het economische en juridische is het toegenomen belang van 'de markt'. De door het ministerie van Economische Zaken geleide operatie 'Marktwerking, deregulering en wetgevingskwaliteit' is hiervan een treffend voorbeeld. Het idee is dat de overheid veel meer faciliterend moet zijn (zorgen dat markten goed kunnen werken) dan dat de overheid bepaalde diensten en producten zelf aanbiedt. Regelgeving en wetgeving komen hiermee veel meer dan weleer ten dienste van het economisch verkeer, hetgeen de verwevenheid van het economische en juridische illustreert.

Parallel aan het toenemende belang van 'de markt' zien we dat bestaande institutionele structuren onder druk staan. Hierbij kan men denken aan de SER of andere verworvenheden van onze verzorgingsstaat, maar evenzeer aan ondernemingen, bijvoorbeeld financiële instellingen. Was het bankwezen niet voor lange tijd een buitengewoon star en voorspelbaar instituut? Banken opereerden als bijna semi-overheidsinstellingen in een zeer voorspelbare omgeving. Concurrentie was er niet echt. Bancaire producten waren aan niet veel vernieuwing onderhevig, en distributiekanaalen waren al even standvastig.

Vandaag de dag heerst er grote concurrentie en dynamiek in de financiële sector. Banken ondervinden concurrentie van de financiële markten, verzekeringsmaatschappijen die de bancaire markt betreden, en zelfs supermarkten en benzinepompen zien wel brood in het aanbieden van financiële diensten. Ook zijn er grote veranderingen in het productenpakket (financiële innovaties) en niet te vergeten de distributiekkanalen (internet). In een dergelijke omgeving moet de wet- en regelgeving die ten grondslag ligt aan het toezicht op het bankwezen nadrukkelijk rekening houden met de economische realiteit. Maar niet alleen dat, ook de gemiddelde bankier kan niet meer volstaan met het uit de kast trekken van een contract, maar moet flexibel zijn en klanten bedienen vanuit de concurrerende economische realiteit. Niet voor niets was de bankier vroeger veelal een jurist en tegenwoordig steeds meer econoom.

De minder vaste structuren zijn een algemeen karakteristiek van de samenleving. Deze ontwikkeling is niet voorbijgegaan aan de economische wetenschap. De traditionele macro-economie die met algemene instrumenten de economie probeerde te sturen, verschuift naar een meer micro-economische benadering waarin individuen en bedrijven centraal staan. Immers, zonder vaste structuren die een economie of bedrijfstak voorspelbaar doen opereren wordt het (begrijpen van het) gedrag van het individu of bedrijf veel belangrijker voor het uiteindelijke resultaat.

Deze ontwikkeling drijft ook economen en juristen naar elkaar. Voor het vinden van de juiste prikkels, optimaal faciliterende wetgeving en efficiënte contracten is evident een juridische input nodig maar evenzeer de op efficiëntie en effectiviteit gerichte economische input.

In de praktijk zal het zich wel oplossen. Economen en juristen zullen elkaar vinden en elkaars wederzijdse onmisbaarheid en toenemende afhankelijkheid gaan onderkennen.

Over de economische en juridische faculteiten aan onze universiteiten maak ik mij heel wat meer zorgen. Door hun relatief starre structuren en hun beschermde positie, waardoor ze lang kunnen overleven zonder te vernieuwen, hebben onze universiteiten kenmerken van ivoren torens.

Een veel grotere samenwerking is nodig om de opleiding van economen en juristen te moderniseren en om weer internationaal aansluiting te krijgen.

Arnoud W.A. Boot is partner bij McKinsey & Co en hoogleraar financiële economie aan de Universiteit van Amsterdam.

Metadata

Publicatie Datum	dinsdag, 24 april 2001 0:00
Auteurs	Boot, A.
Bron	Het Financieele Dagblad
Copyright Jaar	2001
Categorie	Optiek
Pagina Nummer	11
Volgnummer	5